

от учреждения как формы создания юридического лица, с другой стороны. Определены ряд признаков, которые присущи реорганизации, что в совокупности определяют понятие «реорганизация», как правовое явление.

Ключевые слова: реорганизация, прекращение юридического лица, создание юридического лица, универсальное правопреемство.

Sischuk L.V. Theoretical and methodological approaches to understanding the concept of reorganization

The article investigates theoretical approaches to understanding the institution of reorganization, resulting from the ability to distinguish the reorganization of liquidation as a form of termination of a legal entity, on the one side, and the establishment as a form of forming a legal entity, on the other side. Outlined a number of features that are inherent in the reorganization, which together define the term «reorganization» as a legal phenomenon.

Key words: reorganization, termination of the legal entity, forming a legal entity, universal succession.

Сліпенчук Н. А.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ РІШЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ УЧАСНИКІВ ТОВАРИСТВА

УДК 347.724

Постановка проблеми. Як відомо, корпоративне право як предмет захисту містить у своєму змісті як майнові, так і немайнові (організаційні) права. Дана обставина спонукає вітчизняного законодавця до виокремлення самостійних (спеціальних) способів захисту прав учасників (засновників) юридичних осіб корпоративного типу, які б ефективно застосовувались в кожному конкретному випадку. Серед останніх важливе місце відводиться такому способу захисту як визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства. При цьому, спірним та недосконалим є законодавче регулювання строків оскарження рішень загальних зборів. Також, чинне законодавство, в тому числі Закон України “Про акціонерні товариства”, не містить чітких підстав для визнання недійсними актів органів юридичної особи. Все це обумовлює актуальність дослідження обраної теми.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження окремих аспектів даної проблеми проводили В.В. Васильєва, Н.С. Глусь,

О.Р. Ковалишин, В.Ф. Маслов, О.А. Пушкін, О.В. Щербина, В.Л.Яроцький та інші.

Метою цієї статті є дослідження проблемних аспектів застосування на практиці такого спеціального способу захисту корпоративних прав як визнання недійсним рішень загальних зборів учасників товариства.

Виклад основного матеріалу. Правом на звернення до суду з позовом про визнання недійсним рішень органів управління наділені учасники товариства, які були акціонерами (учасниками) на дату прийняття рішення, що оскаржується. Вимоги акціонера (учасника) товариства про визнання недійсним рішення органу управління товариства не підлягають задоволенню, якщо на момент його прийняття позивач ще не набув права власності на акції чи частку в статутному капіталі товариства, оскільки його корпоративні права не могли бути порушеними. Найбільша кількість таких позовів подається в акціонерних товариствах міноритарними акціонерами. Останні володіють невеликими пакетами акцій, а отже і малою кількістю голосів, що не дозволяє їм впливати на прийняття рішень на загальних зборах. При цьому, такі рішення нерідко суперечить правам та законним інтересам саме міноритарних акціонерів, і вони оскаржують їх до суду [1; с. 141]. Відповідачем у таких справах є господарське товариство.

Щодо строків оскарження рішень загальних зборів, то Законом України “Про господарські товариства” (далі – Закон про ГТ) дане питання взагалі залишено поза увагою [2], а тому на практиці застосовується загальний строк тривалістю у три роки. Частина 1 ст. 50 Закону України “Про акціонерні товариства” (Закон про АТ) передбачає для оскарження незаконного рішення загальних зборів тримісячний строк з дати його прийняття [3]. При цьому невідомо, чи є зазначений тримісячний строк присічним чи все ж підлягає поновленню. За загальним правилом ч. 5 ст. 267 Цивільного кодексу України (ЦКУ), якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту [4]. Це може бути особливо актуальним, коли в результаті певних труднощів у повідомленні про загальні збори, акціонери

просто своєчасно не дізнались про їх проведення. Хоча, з іншого боку, встановленням такого строку давності законодавець намагався захистити АТ від недобросовісних оскаржувань [5, с. 55].

Думки науковців теж різняться. О. В. Щербина вважає, що для оскарження рішень загальних зборів акціонерів необхідно застосовувати загальний строк позовної давності – три роки [6, с. 96]. Н.С. Глусь зауважує, що необхідно встановлювати спеціальний строк позовної давності – один місяць [7, с. 20]. О.Р. Ковалишин пропонує три місяці, але з моменту, коли акціонер дізнався або міг дізнатися про порушення своїх прав [8, с. 185], що відповідає положенням Закону РФ “Про акціонерні товариства”.

Вважаємо, що найбільш прийнятним строком для оскарження рішення загальних зборів товариств є один рік з моменту їх проведення. Зокрема, в учасника (акціонера) буде достатньо часу для звернення до суду з позовом про визнання рішення загальних зборів недійсними, навіть у ситуації, коли він тривалий час не знав про порушення свого права на участь в роботі вищого органу товариства.

Враховуючи відсутність в чинному законодавстві чітких підстав для визнання недійсними актів органів юридичної особи, суди у даному питанні керуються Постановою Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 року № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» (далі - Постанова Пленуму ВСУ № 13), яка хоча і виконана тільки на основі Закону про ГТ, але її положення можуть враховуватись і в умовах дії Закону про АТ.

Так, відповідно до п. 17 Постанови Пленуму ВСУ № 13, підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів (учасників) господарського товариства можуть бути:

- порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства;
- позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах;
- порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів[9].

При цьому не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів господарського товариства, є підставою для визнання недійсними прийнятих на них рішень.

Так, наприклад, предметом позову у справі № 5021/718/12 є позовні вимоги про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів ВАТ «Лебединське хлібоприймальне підприємство», що відбулися 12 жовтня 2011 року, в частині прийнятого рішення про затвердження змін до статуту товариства та скасування державної реєстрації таких змін. Обґрунтовуючи підстави звернення із вказаним позовом до суду, позивач посилається на те, що його не було повідомлено про дату та місце проведення позачергових загальних зборів ВАТ «Лебединське хлібоприймальне товариство», а також про результати голосування на них.

Місцевий господарський суд, частково задовольняючи заявлені позовні вимоги в частині визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів ВАТ «Лебединське хлібоприймальне підприємство» від 12.10.2011, дійшов висновку про порушення порядку скликання спірних загальних зборів, а саме: позивач, як акціонер ВАТ «Лебединське хлібоприймальне підприємство», не був персонально повідомлений про проведення 12.10.2011 позачергових загальних зборів акціонерів.

Апеляційний господарський суд із висновками суду першої інстанції не погодився, в задоволенні позовних вимог відмовив.

Вищий господарський суд України (далі - ВГСУ), переглядаючи у касаційному порядку оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції, виходив з наступного. Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 35 Закону про АТ, письмове повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається кожному акціонеру, зазначеному в переліку акціонерів, складеному в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України, на дату, визначену наглядовою радою, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених ч. 6 ст. 47 цього Закону, - акціонерами, які цього вимагають. Письмове повідомлення про проведення загальних

зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально (з урахуванням ч. 2 цієї статті) особою, яка скликає загальні збори, у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Повідомлення розсилає особа, яка скликає загальні збори, або особа, яка веде облік прав власності на акції товариства у разі скликання загальних зборів акціонерами. Товариство не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення загальних зборів публікує в офіційному друкованому органі повідомлення про проведення загальних зборів та розміщує на власній веб - сторінці в мережі Інтернет інформацію, передбачену ч. 3 цієї статті.

Судом апеляційної інстанції встановлено та матеріалами справи підтверджується, що ПАТ «Лебединське хлібоприймальне підприємство» повідомлення про скликання загальних зборів акціонерів на 12.10.2011 року було опубліковано: в Відомостях Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 151(1156) від 16.08.2011; в місцевій газеті «Життя Лебединщини» від 24.08.2011; на веб-сайті www.stokmarket.gov.ua; веб-сайті ПАТ «Лебединське ХПП» <https://sites.google.com/site/vatlebedinskehpp>. Наявний в матеріалах справи список згрупованих відправлень з відміткою поштового відділення та фіскальний чек від 17.08.2011 свідчить про те, що кожному акціонеру, в тому числі і позивачу ТОВ «Надія-Інвест», були направлені рекомендованим відправленням повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів 12.10.2011 року.

При цьому, суд касаційної інстанції погодився із висновком суду апеляційної інстанції про помилковість висновків суду першої інстанції про те, що відсутність доказів отримання позивачем повідомлення про проведення спірних загальних зборів свідчить про порушення порядку їх скликання та є підставою для скасування рішення таких зборів, оскільки приписи статті 35 Закону про АТ не містять будь-якої вказівки щодо обов'язкового отримання акціонером повідомлення про проведення зборів, положеннями цієї статті лише закріплено обов'язковість надсилання повідомлення кожному акціонеру, зазначеному в переліку [10].

В іншій справі Серебряков Г.В. звернувся до господарського суду міста Києва з позовною заявою до ТОВ «Атом-Енерго-Проект» про визнання недійсним рішення загальних зборів Товариства з обмеженою відповідальністю «Атом-Енерго-Проект» від 02.07.2012р., з підстав порушень допущених під час скликання та проведення загальних зборів.

Рішенням господарського суду міста Києва від 26.09.2012р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 24.12.2012р. у справі №5011-14/10610-2012 позов задоволено повністю.

ВГСУ постанову від 24.12.2012р. та рішення від 26.09.2012р. скасував. Прийняв нове рішення, яким в позові відмовив. При цьому керувався тим, що відсутність позивача на загальних зборах учасників ТОВ «Атом-Енерго-Проект» з врахуванням його частки в статутному капіталі товариства (5%) не могла істотно вплинути на прийняття оскаржуваного рішення, оскільки у відповідності до Закону України «Про господарські товариства» та ст. 98 Цивільного кодексу України: 1) був забезпечений кворум загальних зборів учасників товариства; 2) для прийняття рішень з питань включених до порядку денного загальних зборів учасників товариства, які проводилися 02.07.2012 року, достатньо було голосів учасників, що володіють у сукупності більш як 60 % загальної кількості голосів учасників товариства.

Отже, враховуючи, що ні Закон України «Про господарські товариства», ні Цивільний кодекс України не містять прямої вказівки про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства з причин неучасті в загальних зборах учасників товариства, учасника, розмір частки якого не впливає на забезпечення кворуму та прийняття рішень, колегія суддів ВГСУ вважає, що суди попередніх інстанцій безпідставно визнали недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ «Атом-Енерго-Проект» від 02.07.2012 року з підстав не повідомлення належним чином Серебрякова Г.В. про їх проведення, що суперечить позиції Пленуму Верховного Суду України з цього питання, викладеній в По-

станові від 24.10.2008 року № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» [11].

Безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у силу прямої вказівки закону є:

- прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення (статті 41, 42, 59, 60 Закону про ГТ);
- прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства (ч. 4 ст. 43 вказаного Закону);
- прийняття загальними зборами рішення про зміну статутного капіталу товариства, якщо не дотримана процедура надання акціонерам (учасникам) відповідної інформації (статті 40, 45 вказаного Закону).

При розгляді питання кворуму ВСУ особливу увагу звертає на те, що визначення останнього не може змінюватися судовими рішеннями. Так, у пункті 48 Постанови Пленуму ВСУ № 13, вказується, що забезпечення позову шляхом накладення арешту на акції не зменшує їх кількість у статутному фонді товариства та не впливає на обсяг корпоративних прав їх власників [9].

Наприклад, Господарський суд міста Севастополя, досліджуючи оскаржуваний позивачем зміст протоколу позачергових зборів акціонерів на предмет дотримання кворуму встановив, що станом на 17.06.2009 Товариством випущено в сукупності 10539 простих іменних акцій номінальною вартістю 10,00 грн. кожна. На підставі ухвали господарського суду м.Севастополя від 22.07.2008 у справі № 5020-12/418 накладено арешт на 3234 акції, у зв'язку з чим, за стовідсоткову кількість акцій було взято 7305 акцій ЗАТ „Універсам „Бриз“. Оскільки для участі в загальних зборах було зареєстровано 6 акціонерів, які володіють у сукупності 4525 простими іменними акціями, було зроблено висновок про наявність на позачергових зборах 61,9 % від загального числа акцій.

Суд визнав такий розрахунок невірним з огляду на пункт 48 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008

року № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» та вказав, що за стовідсоткову кількість акцій в будь-якому разі має бути взято 10539 акцій ЗАТ „Універсам „Бриз”, у зв’язку з чим, з урахуванням зазначених в оскаржуваному протоколі наявних на зборах акціонерів із сукупною кількістю акцій у 4525 штук, фактично були присутніми акціонери, які мають 42,93 % голосів. Таким чином, необхідний кворум був відсутнім, що являється безумовною підставою для скасування рішення позачергових зборів [12].

Аналогічна позиція вбачається у рішенні Господарського суду Тернопільської області від 13.12.10 № 9/36-903, у якому зазначено: у вирішенні питання про правомочність загальних зборів господарським судам слід враховувати, що накладення арешту на акції означає обмеження права відчужувати акції, а не обмеження прав, посвідчених акціями. Арешт акцій не позбавляє їх власника можливості реалізації посвідчених акціями корпоративних прав і не призводить до зменшення загальної кількості акцій у статутному капіталі акціонерного товариства та, відповідно, загальної кількості голосів акціонерів. Тому у визначенні правомочності загальних зборів акціонерів у господарських судів відсутні підстави для неврахування голосів акціонерів, акції яких перебувають під арештом.

При вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв’язку з іншими порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення (пункт 18 Постанови Пленуму ВСУ № 13).

Висновки. Визнання рішення загальних зборів товариства недійсними являється ефективним способом захисту порушених прав учасників корпоративних правовідносин. Однак його законодавче врегулювання потребує суттєвого вдосконалення, в тому числі з врахуванням позицій вищих судових інстанцій та наявних теоретичних напрацювань.

1. Зудіхін О.В., *Цивільно-правовий захист корпоративних прав учасників господарських товариств: дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.В.Зудіхін. – Одеса; Національний університет «Одеська юридична академія», 2011. – 183 с.*
2. *Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>*
3. *Про акціонерні товариства: Закон України, 17 вересня 2008 р. // Офіційний вісник України. – 2008 р. – № 81, стор. 7, стаття 2727.*
4. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40, Ст. 356.*
5. М. Белкин, Л. Белкин. *Всевидающее око: судебный контроль за проведением собрания акционеров // Акционерный вестник: Украина. – 2009. – № 10 (14). – С. 54-58.*
6. Щербина О.В. *Правове становище акціонерів за законодавством України. – К.: ЮрінкомІнтер, 2001. – 158с.*
7. Глусь Н. С. *Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н.С. Глусь. — К., 2000. — 23 с.*
8. Ковалишин О.Р. *Підстави та правові наслідки визнання рішення загальних зборів акціонерів недійсними // Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин в сучасних умовах: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, 25-26 вересня 2009 – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. – С. 182-186.*
9. *Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України №13 від 24.10.2008 року // Вісник Верховного Суду України. - №11. – 2008.*
10. *Постанова Вищого господарського суду України від 27.02.13р., справа № 5012/718/12 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>*
11. *Постанова Вищого господарського суду України від 20.03.13р., справа № 5011-14/10610-2012 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>*
12. *Рішення Господарського суду міста Севастополя від 01.10.09р., справа № 5020-4/083 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>*

Сліпенчук Н.А. Проблемні питання щодо визнання недійсними рішень загальних зборів учасників товариства

Дана стаття розкриває проблемні аспекти застосування на практиці такого спеціального способу захисту корпоративних прав як визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства.

Ключові слова: способи захисту, позовна давність, рішення загальних зборів товариства, недійсність рішення.

Сліпенчук Н.А. Проблемные вопросы признания недействительными решений общего собрания участников общества

Данная статья раскрывает проблемные аспекты применения на практике такого специального способа защиты корпоративных прав как признание недействительным решений общего собрания участников общества.

Ключевые слова: способы защиты, исковая давность, решение общего собрания общества, недействительность решения.

Slipenchuk N.A. Areas of concern on invalidation of decisions of the general meeting of its members

This article reveals the problematic aspects of the practical application of such a special way to protect corporate rights as the annulment of decisions of the general meeting of its members.

Key words: methods of protection, statute of limitations, a general meeting of the company, the invalidity decision.

Ясечко С.В.

СТАНОВЛЕННЯ ПОГЛЯДІВ ЩОДО ПРЕДМЕТУ ПРАВОЧИНУ

УДК: 347.121.2

Постановка проблеми. Становлення та розвиток українського законодавства суттєво вплинули на неоднозначне визначення предмету правочину у правовій науці, відсутній єдиний підхід щодо його розуміння. Наразі можна з упевненістю сказати, що проблематика визначення предмету правочину є багатозначною, все більше виникає питань не тільки у правовій науці, а й у практиці. В сучасній науковій літературі відсутнє повноцінне дослідження стосовно визначення предмету правочину.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Необхідно зауважити, що зазначеному питанню вже приділялася увага в працях окремих вчених, як в радянський період, так і в сучасний. Слід зазначити значний внесок в розвиток теоретичних положень пред-